

Nr 58

Utlåtande i anledning av motioner angående rätten att förvärva skogsfastighet.

Tredje lagutskottet har behandlat två inom riksdagen väckta och till lagutskott hänvisade motioner, nr 702 i första kammaren av herr *Wikberg m. fl.* och nr 895 i andra kammaren av herrar *Nilsson* i Tvärålund och *Dahlgren*.

I motionerna, som är likalydande, hemställes

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en sådan ändring av tillämpningen av jordförvärvslagens § 4 att de synpunkter som i motionerna anföres måtte tillgodoses.

Över motionerna har utskottet på sätt föreskrives i § 46 riksdagsordningen inhämtat utlåtande från lantbruksstyrelsen.

Motionerna

I motionerna framhålles att de förhållanden som ansågs vara av betydelse vid det utredningsarbete som föregick tillkomsten av 1965 års jordförvärvslag nu i flera avseenden förändrats. Skogsnäringen har genomgått en betydande omställningsprocess och möter en skärpt konkurrens på exportmarknaden, vilket starkt återverkar på skogsbruket som råvaruproducent. Stora ansträngningar har nedlagts från skogsbrukets sida för att effektivisera avverkningsarbetet, virkeshantering och skogsskötselmetoderna.

Enligt motionärerna har det organiserade privatskogsbruket genom skogsbruksområdesverksamheten visat vägen för rationalisering av det mindre skogsbrukets driftformer. Verksamheten har vunnit allmän respekt, och effektivitetsgraden inom skogsbruksområdena är väl jämförbar med andra ägarkategoriernas. Den i privatskogsbruket anställda arbetskraften har också kunnat erhålla trygga anställningsförhållanden. Nya och effektiva arbetsmetoder fortsätter att utvecklas i samverkan med övrigt skogsbruk i exempelvis Forskningsstiftelsen Skogsarbeten. För denna skogsbruksområdesverksamhet, i vilken ett stort antal rådgivare och driftplanerare ingår, gäller samma krav som för annat rationellt skogsbruk. Sålunda

kräves, förutom god anslutning från markägarna, sammanhängande arealer där ägarna kan tillämpa och utveckla rationella metoder för skogsdriften.

Motionärerna anser att 1965 års jordförvärvslag och de anvisningar som f. n. gäller bör anpassas till den samverkan som nu sker i privatskogsbruket. I bygder, där jordbruket viker, visar det sig att utbudet av jord- och skogsbruksfastigheter är stort. De utbudna fastigheterna kan förvärfvas av förädlingsföretag, aktiva skogsbrukare eller arealkompletterare. Om köpintresse föreligger från förädlingsföretag, medger jordförvärvslagen att fastigheter, belägna i här angivna områden med enskilda ägare och av sådan storleksordning att rationellt skogsbruk kan bedrivas i skogsbruksområdesform, jämväl kan förvärfvas av förädlingsindustrin. Enligt motionärernas mening är det en brist i jordförvärvslagen att tillstånd kan medgivas utan hänsynstagande till det organiserade privatskogsbrukets driftformer. Bygder med förutsättningar att fortleva kan genom några få förvärv av förädlingsindustrier berövas möjligheterna att bedriva ett effektivt skogsbruk. Motionärerna anser att en intressearrondering bör vara grunden vid bedömningen av ansökningar om förvärvstillstånd. Lagstiftningen bör tillämpas så att privatskogsbrukets intressen och livskraft på ett jämbördigt sätt väges mot förädlingsindustrins.

Motionärerna framhåller vidare att en av huvudsatserna i skogsbruksområdesverksamheten är att den anpassas till ägarens situation. Normalfallet är att skogsägaren själv arbetar i egen eller i annans skog. Den markägare som av olika skäl inte själv söker skogsarbete får detta utfört av andra medlemmar eller skogsbruksområdets anställda arbetskraft. Härigenom beredes arbetskraften jämn sysselsättning, och långtidsplaneringen underlättas. Med detta som bakgrund och då utbudet av fastigheter är stort anser motionärerna att lagen borde ge möjlighet dels för brukare, som successivt vill utöka sitt företag, dels för privatpersoner, som icke är aktiva skogsbrukare i lagens nuvarande mening, att få förvärva skogsmark. En sådan ordning bidrager också enligt motionärerna till att vidga köpkretsen och skapar arbetstillfällen åt de i bygden fast bosatta. Det kan, anser motionärerna, förutsättas att de personer som i nuvarande läge förvärfvar skogsmark gör det av intresse för skogsbruk mer än för kapitalplacering. En liberalisering av lagtolkningen i enlighet med det anförda innebär att den angelägna strukturrationaliseringen kan utvecklas.

Avslutningsvis framhåller motionärerna att utvecklingen inom skogsnäringen ger anledning till antagandet att det med tiden kommer att finnas betydligt färre skogsindustriföretag i vårt land. De producentkooperativa skogsindustrierna har det organiserade privatskogsbruket som bas i råvaruledet. Det är därför angeläget att den gällande förvärvslagstiftningen får en sådan tolkning att basen för denna företagsform, de enskilt ägda skogsfastigheterna, i enlighet med vad här ovan anförts får utveckla en rationell drift inom skogsbruksområdets ram.

Gällande bestämmelser

Enligt 1965 års jordförvärvslag får fast egendom, som är taxerad som jordbruksfastighet, inte förvärvas genom köp, byte, gåva eller vissa bolags- eller föreningsrättsliga fång utan tillstånd av lantbruksnämnden. Undantag gäller dock i ett flertal fall, bl. a. för statliga och kommunala förvärv samt där närmare släktskap råder mellan förvärvare och fångesman.

De fall där förvärvstillstånd får vägras anges i 4—6 §§, vilka lyder:

4 §.

Förvärvstillstånd må vägras, om anledning finnes till antagande att förvärvarens huvudsakliga syfte med fångtet icke är att själv eller, såvitt rör sambruksförening, genom medlemmarna yrkesmässigt och varaktigt ägna sig åt jordbruk på egendomen eller driva skogsbruk där som stöd åt förvärvaren tillhörigt jordbruk.

Tillstånd må dock ej vägras med stöd av första stycket

1. om förvärvaren här i riket driver industriell eller kommersiell verksamhet för förädling av jordbruks- eller skogsprodukter eller för distribution av jordbruksprodukter och får antagas med fångtet huvudsakligen åsyfta att varaktigt tillgodogöra sig egendomens alster i rörelsen;

2. om fångtet avser en för rationellt skogsbruk lämpad brukningsenhet och förvärvaren får antagas med fångtet huvudsakligen åsyfta att bereda sig stadigvarande inkomst genom eget skogsarbete på egendomen;

3. om fångtet avser jordbruk, som uppenbarligen varken i befintligt skick eller efter tekniskt och ekonomiskt rimliga rationaliseringsåtgärder kan ge sin innehavare tillfredsställande försörjning;

4. om fångtet medför att brukningsenhet, som redan tillhör förvärvaren, vinner i ändamålsenlighet.

Bestämmelserna i andra stycket gälla ej när fångtet avser skogsmark av någon betydenhet och icke är ägnat att tillgodose kraven på rationellt skogsbruk och ändamålsenligt utnyttjande av avkastningen och ej heller när andra särskilda skäl föreligga mot att godtaga fångtet.

5 §.

Förvärvstillstånd må vägras, om egendomen finnes böra tagas i anspråk för att underlätta bildandet av brukningsenheter med ändamålsenlig storlek och ägoanordning.

Tillstånd må dock ej vägras med stöd av första stycket

1. om tillstånd sökes till förvärv på auktion som avses i 13 §;

2. om fångesmannen eller tidigare ägare utverkat lantbruksnämndens förklaring, att egendomen må överlätas utan hinder av bestämmelserna i denna paragraf, och fångtet sker inom fem år därefter eller inom den kortare tid som må ha utsatts i förklaringen.

6 §.

Förvärvstillstånd må vägras, om fångtet avser sådan fastighet eller sämjelott, som jämte annan fångesmannen tillhörig mark utgör en för sitt ändamål lämpad brukningsenhet, eller andel i sådan egendom och brukningsenhetens bestånd eller ändamålsenlighet skulle äventyras genom att egendomen fränskiljes.

Vissa uttalanden i jordförvärvslagens förarbeten

Propositionen med förslag till ny jordförvärvslag (prop. 1965:41) grundades på ett betänkande av jordlagsutredningen (SOU 1961:49) och en inom jordbruksdepartementet år 1964 upprättad promemoria jämte remissyttranden över såväl betänkandet som departementspromemorian.

I de delar som för motionernas bedömande främst är av intresse anförde *föredragande departementschefen, statsrådet Holmqvist*, i propositionen bland annat följande:

Redan enligt gällande jordförvärvslag föreligger vissa möjligheter att bevilja även andra än aktiva jordbrukare tillstånd att förvärva jord och skog. Jordlagsutredningen har i sitt lagförslag tagit upp en rad fall där förvärvstillstånd inte utan särskilda skäl får vägras. Även i promemoriaförslaget har detta skett, varjämte förslaget — genom att där ingenstans sägs att förvärvstillstånd *skall* vägras utan blott att tillstånd under vissa förutsättningar *må* vägras — lämnar möjlighet öppen att alltid bifalla en tillståndsansökan. Det förut berörda skyddet för den aktive jord- och skogsbrukarens markanskaffning kan inte rimligen få bli någon ensamrätt att förvärva jord och skog. Även jag anser det därför nödvändigt med bestämmelser som innebär att också andra förvärvare kan få förvärvstillstånd. Att förutse alla i praktiken förekommande fall, där förvärvstillstånd kan vara motiverat, torde emellertid vara ogörligt. Jag kan inte biträda de remissförslag som innebär att lagen skulle uttömmade ange förutsättningarna för förvärvstillstånd. Däremot bör, såsom skett i promemoriaförslaget, uttryckligen anges vissa typfall där det skall vara inte bara möjligt utan normalt att tillstånd ges.

I promemoriaförslaget har i detta hänseende först tagits upp förvärv som görs av företagare vilken här i landet driver industriell eller kommersiell verksamhet för förädling av jordbruks- eller skogsprodukter eller distribution av jordbruksprodukter, om förvärvaren med fånget huvudsakligen syftar till att varaktigt tillgodogöra sig egendomens alster i rörelsen. Skälen för att förvärvstillstånd normalt bör meddelas i sådant fall — oberoende av om förvärvaren driver sin rörelse i bolagsform eller ej — har ingående redovisats i promemorians allmänna motivering. Vad gäller jordbruk har anförts att såväl rättviseskäl som det allmänna intresset av fri konkurrens inom produktion och handel talar för att förädlings- och distributionsföretag inom livsmedelssektorn bör få möjlighet att utsträcka sin verksamhet till att omfatta även jordbruksproduktion. I fråga om skogsmark har i promemorian framhållits skogsindustriföretagens behov av råvarubas, angelägenheten av att nuvarande skogsmarksinnehav förbättras genom arronderingsförvärv och önskemålet att i bygder, där jordbruket viker, frigjorda marker tas om hand för rationell skogsproduktion.

Promemoriaförslagets principiella ståndpunkt i denna del vinner i hög

grad anslutning hos remissinstanserna. Inte endast de berörda företagens organisationer utan även de stora löntagarorganisationerna och vissa myndigheter ställer sig klart positiva. Helt avvisande är däremot företrädarna för jordbrukets och det mindre skogsbrukets organisationer.

För min del finner jag de i departementspromemorian anförda motiven för vidgade förvärvsmöjligheter för företag, som behöver jord eller skog i sin rörelse, vara bärande. Med den utveckling, som skett på snart sagt alla samhällslivets områden, är det inte längre nödvändigt att upprätthålla samma stränga spärr mot bolags och andra juridiska personers markförvärv som bolagsförbudslagen. Tvärtom talar enligt min mening starka samhällsekonomiska skäl för att företag med den inriktning som det här är fråga om får tillfälle att kombinera sin rörelse med råvaruproduktion för eget behov. Ombudsmannaämbetet för näringsfrihetsfrågor har också i sitt remissvar starkt understrukit behovet av ökad konkurrens inom de delar av näringslivet som är beroende av jordbruket. I fråga om skogsbruket vill jag hänvisa till att bl. a. Svenska Skogsarbetareförbundet anser att bolagsförbudslagen bör upphävas och att fysiska och juridiska personers förvärv måste bedömas från samma utgångspunkter.

En av de invändningar som framförs mot promemorieförslaget synes grunda sig på den uppfattningen, att lättnaderna för de angivna företagen skulle alltför mycket försvaga det förut nämnda skyddet för aktiva jordbrukare. Till viss del motiveras denna uppfattning med att de här aktuella företagens resurser för markanskaffning är större än jordbrukarnas. I anledning härav vill jag framhålla att, såsom uttalats i promemorian, den enskilde jordbrukaren genom ökad utbildning, upplysning och rådgivning och genom tillkomsten av riksomfattande intresseorganisationer numera har fått bättre förutsättningar att hävda sina intressen. För ändamålsenliga förvärv av befintliga brukningsenheter och av tillskott till dessa av jord och skog kan den aktive jordbrukaren dessutom erhålla statligt ekonomiskt stöd. Redan detta ger jordbrukaren en förmånsställning framför de företag som kan tänkas konkurrera med honom om sådan egendom. Såsom berörts i promemorian bör vidare den omständigheten, att ett förvärv avser ett ändamålsenligt eller med rimliga insatser utvecklingsbart kombinerat jord- och skogsbruk, regelmässigt anses vara ett särskilt skäl för att avslå en förvärvsansökan av annan än jordbrukare. Därtill kommer att, i enlighet med vad jag förut anført, möjlighet alltid finns att ingripa mot förvärv av mark som behövs för att underlätta den yttre rationaliseringen.

I fråga om skogsmarken kan visserligen de vidgade förvärvsmöjligheterna för skogsindustriföretag leda till förskjutningar i rådande ägarekategorifördelning. Remissyttrandena ger dock belägg för att dessa förskjutningar, såsom förutsatts i promemorian, sannolikt blir små och kommer att ske i måttligt tempo. Enligt min mening finns för övrigt ej bärande skäl att till-

erkänna den rådande ägarekategorifördelningen i fråga om skogsmark sådant egenvärde att den inte skulle få ändras. I detta sammanhang bör erinras om att bolagens skogsinnehav minskat avsevärt sedan den nuvarande bolagsförbudslagen kom till. Eftersom prisnivån på skogsmark ytterst beror på de priser som kan erhållas för skogsprodukter på världsmarknaden, anser jag i likhet med flera remissinstanser att någon allmän, omotiverad fördyring av skogsmarken knappast kan bli följden av skogsindustriföretagens förvärv.

Jordbrukets och det mindre skogsbrukets organisationer befarar, att de juridiska personernas förvärv medför negativa verkningar ur befolknings- och lokaliseringssynpunkt genom att landsbygdens avfolkning påskyndas. Med anledning härav bör framhållas att behovet av arbetskraft inom skogsbruket knappast torde påverkas av ägareförhållandena, om det förutsätts att rationella driftsformer används. Det kan enligt min uppfattning inte komma i fråga att utnyttja jordförvärvslagstiftningen för att hålla kvar flera personer i jordbruket och skogsbruket än som där kan få skälig utkomst jämfört med vad näringslivet i övrigt erbjuder. Det bör f. ö. erinras om att riktlinjer för en aktiv lokaliseringspolitik beslutats av 1964 års riksdag.

I detta sammanhang anser jag mig böra understryka att det inte är motiverat att med hjälp av jordförvärvslagstiftningen verka för sådan intressearrondering som avser lokalisering till skilda trakter av olika ägares eller ägarekategoriers innehav av i och för sig rationella skogsbruksenheter. En viss blandning av olika företagsformer inom skogsbruket i en bygd torde, såsom domänstyrelsen framhåller i sitt remissyttrande, kunna medföra fördelar. För övrigt bör erinras om att inom storskogsbruket genom överenskommelser redan skett mycket omfattande byten av skogsmark i syfte att samla innehaven. Det bör också vara möjligt att i mån av behov få till stånd byten mellan storskogsbruket och småskogsbruket.

I något remissyttrande anförts farhågor att förvärvsmöjligheterna för de mindre skogsindustriföretagen leder till försämrad skogsvård som en följd av hård skogshantering. I anledning härav vill jag anmäla, att jag avser att inom kort begära bemyndigande att tillkalla en utredning rörande vissa skogliga frågor. I denna bör enligt min mening bl. a. behandlas frågan huruvida utvecklingen inom skogsbruket bör föranleda ändringar i skogsvårdslagstiftningen (anm. skogspolitiska utredningen tillkallad 1965 för att utreda riktlinjerna för den framtida skogspolitiken).

Ej heller i övrigt har vid remissbehandlingen framkommit skäl som föranleder mig att frånga departementspromemorians förslag rörande tillstånd till förädlings- och distributionsföretags markförvärv. Bestämmelserna i ämnet bör alltså utformas i huvudsaklig överensstämmelse med det till promemorian fogade lagförslaget.

I departementspromemorian har ej ansetts påkallat att bland de fall, där förvärvstillstånd normalt bör kunna påräknas, uppta skogsmarksförvärv av fysisk person som väntas försörja sig på skogsbruk. Såsom framgår av vad förut sagts om promemorieförslagets konstruktion medför dock detta ställningstagande inte något hinder mot att tillstånd till sådana förvärv beviljas efter prövning av omständigheterna i det enskilda fallet. Bl. a. skogsstyrelsen hävdar i sitt remissyttrande att det inte saknas goda praktiska erfarenheter av mindre eller medelstora rena skogsbruksföretag. För min del är jag närmast benägen att ansluta mig till den i promemorian gjorda bedömningen att den pågående starka rationaliseringsprocessen inom skogsbruket bör mana till försiktighet med att bilda relativt små skogsbruksföretag. Statligt kreditstöd för markanskaffning till sådana företag kan inte utgå enligt gällande bestämmelser. Någon ändring häri torde inte höra övervägas. Även i övrigt anser jag att skäl saknas för att det allmänna skulle ekonomiskt stödja dessa skogsbruk. Å andra sidan finns normalt inte anledning att vägra enskild person att med egna medel förvärva en för rationellt skogsbruk lämpad enhet i syfte att där bereda sig stadigvarande inkomst genom eget skogsarbete. Med hänsyn härtill bör detta fall upptas bland dem där förvärvstillstånd får vägras endast när rationaliseringsskäl eller andra särskilda skäl talar mot bifall.

I några remissyttranden förordas att motsvarande presumtion för bifall uppställs i fråga om förvärv av skogsmark som avses ingå i gemensamhetsskog, allmänning eller skogsbruksområde. I gemensamhetsskogar, som ligger på långt avstånd från delägarnas jordbruk, torde skogsbruket i stor utsträckning komma att skötas av lejd arbetskraft. Detta innebär enligt min mening att — i likhet med vad fallet torde vara med andelarna i de flesta socken- och häradsallmänningar — andel i gemensamhetsskog ofta saknar betydelse för delägarens sysselsättning och närmast är att betrakta som enbart en förmögenhetstillgång. Jag finner därför inte skäl att i lagen generellt ge förvärv i detta syfte något företräde. Däremot finns det säkerligen enskilda fall, där omständigheterna vid prövning visar att skogsmarksförvärv för gemensamhetsskog eller allmänning är fördelaktigt ur arronderingssynpunkt eller fyller ett klart sysselsättningsbehov för delägarna. I sådana fall både kan och bör förvärvstillstånd beviljas. Skogsbruksområden och liknande organ för skoglig samverkan är alltför lösliga bildningar för att de anslutna skulle kunna generellt medges någon förmånsställning i förvärvshänsende. Även i dylika fall finns emellertid möjlighet att efter prövning av omständigheterna ge förvärvstillstånd.

Remissyttrandet

Lantbruksstyrelsen, som uttalar sig i avstyrkande riktning, framhåller till en början att motionärernas syfte att underlätta skogsbrukets rationali-

sering är värt allt beaktande. Den skogliga strukturen är i mycket stora delar av landet sådan, att alla möjligheter till förbättring bör tillvaratas. Även om resurserna för statlig medverkan genom planläggning, rådgivning, jordpolitisk kontroll, finansiellt stöd, aktiv inköpsverksamhet m. m. under senare tid avsevärt ökats, måste enligt styrelsen konstateras att de institutionella hindren för denna verksamhet är så betydande att åtgärderna på detta område måste kombineras med en utbyggd och helst väsentligt fördjupad samverkan för att inom överskådlig tid skapa förutsättningar för rationellt skogsbruk.

Beträffande tolkningen av jordförvärvslagen erinrar styrelsen om att 1965 års jordförvärvslag bygger på den principen att en enskild jordbrukare enligt huvudregeln i 4 § första stycket alltid — utom då rationaliseringsskäl leder till tillämpning av 5 eller 6 § — skall få tillstånd att för den egna verksamheten förvärva befintligt jordbruk liksom tillskott av jord och skog. Redan detta stadgande innebär enligt styrelsen ett icke oväsentligt skydd för privatskogsbruket. Styrelsen framhåller vidare att reglerna i 4 § andra stycket medför ytterligare sådant skydd. I detta lagrum anges nämligen vissa fall av andra s. k. prioriterade förvärv, beträffande vilka förvärvstillstånd som regel ej må vägras vid prövning enligt 4 §. Styrelsen avser i detta sammanhang de förvärvare, som omnämnes i 4 § andra stycket punkterna 2, 3 och 4, alltså *dels* förvärvare, som köper för att bereda sig stadigvarande inkomst genom eget skogsarbete på egendomen, *dels* förvärvare som önskar köpa jordbruk, som uppenbarligen varken i befintligt skick eller efter tekniskt och ekonomiskt rimliga rationaliseringsåtgärder kan ge till innehavare tillfredsställande försörjning, och *dels* köpare som vill utöka sitt innehav. Det ytterligare skydd dessa stadganden ger åt privatskogsbruket kan enligt styrelsen visserligen sägas försvagas av att vissa förädlingsföretag — förvärvare som här i riket driver industriell eller kommersiell verksamhet för förädling av jordbruks- eller skogsprodukter och får antagas med fånget huvudsakligen åsyfta att varaktigt tillgodogöra sig egendomens alster i rörelsen — enligt punkt 1 är på samma sätt prioriterade. Emellertid gäller för alla nyss nämnda kategorier av förvärvare att prioriteringen inte gäller när fånget avser skogsmark av någon betydenhet och icke är ägnat att tillgodose kraven på rationellt skogsbruk och ändamålsenligt utnyttjande av avkastningen och ej heller när andra särskilda skäl föreligger mot att godtaga fånget.

Lantbruksstyrelsen erinrar i sammanhanget om att i förarbetena till jordförvärvslagen behandlades frågor om skogsområden och liknande organ för skoglig samverkan borde prioriteras när det gällde förvärv av skogsmark och att departementschefen därvid uttalade att nyssnämnda organ är alltför lösliga bildningar för att de anslutna skulle kunna generellt medges någon förmånsställning i förvärvshänseende. Även i dylika fall

finns emellertid möjlighet att efter prövning av omständigheterna ge förvärvstillstånd.

Lantbruksstyrelsen understryker även att bestämmelserna i 5 § jordförvärvslagen utgör ett visst skydd för det redan etablerade privatskogsbruket i område där detta dominerar eftersom tillämpningen av 5 § ju innebär att ägare av närliggande mark kan få viss prioritet när det gäller markförvärv för strukturrationalisering.

Sammanfattningsvis uttalas att jordförvärvslagen såvitt lantbruksstyrelsen kunnat finna utgör en i stort sett rimlig avvägning mellan olika skogsägarekategoriers intressen. Enligt styrelsens erfarenhet har också den praktiska tillämpningen av lagen hittills varit sådan att det organiserade privatskogsbrukets intressen i tillräcklig grad beaktats. Slutligen nämner styrelsen att den ökade möjlighet för juridiska personer att förvärva skogsfastigheter som öppnades genom den nya jordförvärvslagen hittills utnyttjats i mycket måttlig utsträckning och att styrelsen, som har att följa lagens verkningar, inte funnit anledning att föreslå några ändringar i lagen eller dess tillämpning.

Något om skogsbruksområden

Såsom en konsekvens av det allt starkare kravet på mekanisering och för att överbrygga de svårigheter för ett rationellt skogsbruk, som orsakas av ägosplittringen i skogsmarken, har under de senaste åren samverkan mellan skogsägarna kommit till stånd. Denna samverkan sker bl. a. i s. k. skogsbruksområden i skogsägareföreningarnas regi. Ett skogsbruksområdes organisation karakteriseras av att ett avtal upprättas mellan den enskilde skogsägaren och skogsägareföreningen, genom vilket skogsägaren ingår som medlem i skogsbruksområdet under en viss tidsperiod, vanligen två till fem år. Genom avtalet förbinder sig skogsägaren att delta i samverkan inom området och att efter vissa regler och mot vissa avgifter utnyttja den fackman som skogsägareföreningen placerar som ledare för området. Skogsägareföreningen å sin sida förbinder sig att ställa sådan fackman till förfogande för att lämna skogsägaren erforderlig service. Denna består bl. a. i att man anskaffar arbetskraft, tillhandahåller maskiner, upprättar skogsbruksplaner, samordnar drivningar m. m. För bestridande av skogsägareföreningens kostnader har skogsägaren att erlägga vissa avgifter. Dessa utgör ersättning dels för den service som lämnas av föreningens personal, dels för direkta utgifter för arbetslöner och maskiner m. m.

Antalet skogsbruksområden var den 1 januari 1966 291, omfattande totalt ca 1,7 milj ha.

Utskottet

Enligt 1965 års jordförvärvslag får fast egendom, som är taxerad som jordbruksfastighet, inte genom bl. a. köp, byte eller gåva förvärvas utan tillstånd av lantbruksnämnd. Från denna huvudregel, som gäller för både fysiska och juridiska personer, görs åtskilliga undantag, bl. a. för statliga och kommunala förvärv samt där närmare släktskap råder mellan förvärvaren och fångesmannen. Något absolut förvärvshinder förekommer inte i lagen. I stället anges olika fall då förvärvstillstånd må vägras. Sålunda må tillstånd vägras om anledning finns till antagande att förvärvarens huvudsakliga syfte med fånget inte är att själv yrkesmässigt och varaktigt ägna sig åt jordbruk på egendomen eller driva skogsbruk där som stöd åt honom tillhörigt jordbruk. Med stöd av denna regel får emellertid tillstånd inte vägras bl. a. förvärvare som industriellt förädlar jordbruks- eller skogsprodukter eller handlar med jordbruksprodukter och vars huvudsakliga syfte med fånget är att varaktigt tillgodogöra sig egendomens alster i rörelsen. Sådan förvärvare är alltså i huvudsak jämställd med aktiv jordbrukare.

Motionärerna anser att det är en brist i jordförvärvslagen att tillstånd till markförvärv av förädlingsindustrin kan ges utan hänsynstagande till det organiserade privatskogsbrukets driftformer. Bygder med förutsättningar att fortleva kan enligt motionärerna genom några få skogsmarksförvärv av förädlingsindustrier berövas möjligheterna att bedriva ett effektivt skogsbruk. Motionärerna framhåller hur det organiserade privatskogsbruket genom skogsbruksområdesverksamheten visat vägen för rationalisering av det mindre skogsbrukets driftformer och att effektivitetsgraden inom skogsbruksområdena är väl jämförbar med andra ägarekategoriers. En intressearrondering bör därför enligt motionärernas mening ske vid bedömningen av ansökningar om förvärvstillstånd, så att vid tillämpningen av jordförvärvslagstiftningen privatskogsbrukets intressen och livskraft på ett jämbördigt sätt väges mot förädlingsindustrins.

Motionärerna önskar att vad sålunda anförts tillgodoses genom ändring av tillämpningen av 4 § jordförvärvslagen.

Utskottet vill framhålla att den verksamhet som bedrivs av skogsbruksområdena är värdefull med hänsyn till de rationella och effektiva driftformer som därigenom tillskapats. Genom att ingå i ett skogsbruksområde kan sålunda även ägare av små skogsbruk beredas möjlighet att driva rationellt skogsbruk. Skogsbruksområdenas verksamhet förutsätter emellertid stora behandlingsytor och en i övrigt god arrondering. Genom bl. a. förädlingsföretagens förvärv av skogsfastigheter kan det emellertid inträffa att grunden för ett redan bildat skogsbruksområdes verksamhet rubbas. Förädlingsföretagen är nämligen inte alltid intresserade av att ansluta sig till skogsbruksområden. Då den nya jordförvärvslagen trätt i kraft så

sent som år 1965 och tillräckliga erfarenheter av lagens tillämpning ännu ej vunnits, anser sig utskottet icke kunna tillstyrka den av motionärerna föreslagna ändringen. Utskottet anser det dock önskvärt att Kungl. Maj:t med uppmärksamhet följer utvecklingen på detta område och därvid, om så anses erforderligt, meddelar föreskrifter som kan underlätta att skogsbruksområden kan tillskapas och sammanhållas.

Vad utskottet anfört torde böra ges Kungl. Maj:t till känna.

Under hänvisning till det anförda hemställer utskottet

att riksdagen i anledning av motionerna I: 702 och II: 895 i skrivelse till Kungl. Maj:t ger till känna vad utskottet ovan anfört.

Stockholm den 29 oktober 1968

På tredje lagutskottets vägnar:

HANS LEVIN

Vid detta ärendes behandling har närvarit:

från f ö r s t a kammaren: herrar Göran Karlsson (s), Svante Kristiansson (s), Ebbe Ohlsson (h), Nils-Eric Gustafsson (cp), Åkesson (fp), Hansson (s), fru Landberg (s) och herr Skårman (fp)*;

från a n d r a kammaren: herrar Levin (s), Johansson i Torp (s)*, Nyberg (fp), Grebäck (cp), Hedin (h)*, Svenning (s), Hamrin i Kalmar (fp)* och Hugosson (s).

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.